

Zamanda Yolculuk – Ankara Adliye Binaları

Sevil İnci Akyüz*
Ahmet Erdem Akyüz**

Adliye Binaları, adalet tarihine olduğu kadar ülkenin sosyal, kültürel ve siyaset tarihine de tanıklık ederler. Binanın yapılışı, iç mimarisi; bekleme, hakim ve duruşma salonları, insana bakış açısını ve verilen değeri ortaya koyan öğelerdendir.

Başkent Ankara’da, Cumhuriyet tarihinin ilk adliye binası, Anafartalar Caddesinde 1925-1926 yıllarında Tahsin Bey tarafından, üç katlı bir bina olarak tasarlanmıştır. Halen Adalet Bakanlığı’nın bir birimi tarafından kullanılmakta olan bina, yapım yıllarında, dış görünüşü yanında yüksek tavanı, ilk girişten sonra her iki tarafda sağlı-sollu yer alan geniş merdivenleri ile haklı bir ün yapmıştı. Halk arasında, Adliye binasının büyüklüğü ve görkemini anlatmak için “Öyle merdivenleri var ki, üç kişi yan yana çıkabiliyor” diye tarif edildiği söylenir.

Binanın giriş katında bir genel vestiyer, yarım kat üstte karşılıklı iki küçük odanın biri postane, diğeri baro vestiyeri olarak görev yapmakta, Baro ise binanın en üst katı olan 3.katında, kendisine ayrılan iki odada çalışmakta idi. Odalardan birinde Baro Başkanı ile yönetim kurulu üyeleri bulunur, diğer geniş odada ise Baro Kalemi görev yapardı. Kalın duvarları, ahşap çift kanatlı pencereleri ve şimdinin iki kat yükseliğindeki tavanları olan binanın birinci ve ikinci katlarında bulunan Ağır Ceza Mahkemelerinin; anfi şeklindeki geniş salonları, yüksek tavanı ve hafif loş aydınlatması ile ayrı bir görkemli görünüşü vardı.

Daha sonra 1960’lı yılların devamında; Ulus’da, Büyük Postahanenin bulunduğu, o zamanki adı ile Postahane Caddesi’de, sağ ve solda bulunan binaları ile bir süreliğine, Adliye Binalarına ev sahipliği yapmıştı. Alt katları dükkan, üst katları ise büro olarak kullanılmakta iken büyük bir yangın geçiren ve sonrasında yıkılan bir iş hanı olan Modern Çarşı’nın üst katlarında, icra daireleri bulunmaktaydı.

* Avukat, Ankara Barosu

** Avukat, Ankara Barosu

Bunu izleyen süreçte, Denizciler Caddesinin girişinden itibaren 50 metre sağ tarafta bulunan Börekçiler Han'da İcra Daireleri ve İcra Mahkemeleri açıldı. O zamanlar icradan para almak oldukça zor bir işti. Dosyanın bulunduğu icra memurluğunda “verile emri” denilen neredeyse gazete boyutunda ve üç ayrı renkli nüsha olarak belge düzenlenir, bu belgeler daha sonra Saymanlık önünde sıraya girilerek paraf edilir, eğer bir noksanlık yoksa, para alacak olan herkes, tek bir vezne önünde kuyruğa girer ve uzun süre sıranın kendisine gelip ödeme yapılmasını beklerdi. Verile emrinde bir yanlışlık olması halinde, ilgili icrada tekrar düzenlenen belge ile yeniden sıraya girilirdi.

Bir süre sonra, Ulus Posta Caddesi'nde, Modern Çarşı'nın tam karşısında bulunan ATO Han'da, Hukuk Mahkemeleri açıldı ve bu yer uzun süre kullanıldı.

Daha sonra burada bulunan hukuk mahkemeleri ve İcraların bir kısmı, Çankırı Caddesinde, Sümerbank'ın biraz ilerisinde bulunan Kıraner Han'a taşındı. Binanın birinci katında oldukça geniş bir oda, Avukatlar Odası olarak ayrılmıştı. Mesleğimizin en güzel bilgi alış-verişlerinin ve sohbetlerinin bu odada geçtiğini anımsarım. Birleştirilen iki oda şeklindeki bu yerde birçok Avukat birlikte oturmak ve ara sıra çaycının getirdiği, hatta odada demlenen çayların eşliğinde sohbet etmek olanağını bulurduk. Açık söylemek gerekirse, Adliye'de en fazla özlemimi çektiğim şey; çok sayıda Avukat'ın birlikte oturabildiği, mesleki ve güncel konularda sohbet edebileceği, geniş bir Avukat Odasına sahip olmak arzusudur.

Uzunca bir zaman sonra, hukuk mahkemeleri, Rüzgarlı Sokakta bulunan binaya taşındı. Sokağın girişinde, ilk sağ köşede bulunan bu bina, daha sonraları İdare Mahkemelerine ev sahipliği yaptı.

Bir Adliye binası olarak düşünülmeyen ve bu şekilde yapılmayan binaların hepsi küçük odalar ve dar koridorlardan oluşmakta idi. Yukarıda sayılan bütün bu adliye binalarının hiçbirinde ayrı bir hakim odası bulunmamaktaydı. Odanın bir tarafında kürsü ve karşısındaki küçük bir masanın sağında solunda, davalı ve davacı yerleri, bir diğer köşede de hakimin çalışma masası ve koltuğu yer alırdı. Duruşma sırası gelince hakim, yerinden kalkar aynı odanın köşesinde bulunan kürsüye geçerek duruşmaya başlar, ara verince de aynı odada bir iki adım ötede bulunan kendi masasına dönerdi.

Ankara merkez ilçelerinin ise ayrı adliyeleri vardı. Yenimahalle Adliyesi 5.durakta , Altındağ Adliyesi Dışkapı'da şimdiki Kaymakamlık binasının bitişiğinde idi. Hatta bir ara Çankaya Adliyesi de açılmıştı ve bir kısım ceza mahkemeleri ile savcılık, Kızılay semtinde, Mithatpaşa Caddesi ile Sakarya Caddesinin kesiştiği noktada bulunmakta idi.

Aynı gün bu değişik adliyelerde duruşması olan Avukatlar sürekli bir koşuşturma içinde olurduk. Yalnız ifade etmek isterim ki; o zamanlar değişik adliyelerde iş takip etmek, koridorların toplam uzunluğu bir kaç kilometre olan ve yüzlerce personeli barındıran şimdiki Adliye Binasında iş takip etmekten daha zor değildi.

İş hanlarında, apartman dairelerinde veya genellikle ilçelerde Hükümet Konağı denilen binalarda Kaymakamlık ile birlikte bulunan mahkemeler daha sonraları Adalet Saraylarına taşındı. Yapımına 1978 yılında başlanan Ankara Adliye Sarayı, 29 Ekim 1989 yılında hizmete açıldı. İçinde 173 duruşma salonu, 450 kişilik konferans salonu, 1350 kişinin yemek yiyebileceği lokantası, 118 tuvaleti ve toplam uzunluğu 14,5 km. yi bulan koridorları ile devasa bir bina olan Ankara Adliye Sarayı, günün koşullarında yetersiz konuma gelmesi nedeni ile gene bir takım mahkemelerin ve icraların başka yerlere taşınması nedeni ile tartışılır hale geldi.